

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

2021 | 1. SZÁM
LXIII. ÉVFOLYAM

Csákó Judit
Az Altaichi évkönyv és a magyar krónikás hagyomány

B. Halász Éva
A békebírság

Gömöri György
Serédi Zsuzsánna és Zrínyi Ilona sírköve

Vigh Barbara
Vizsgálatok Széchenyi István gróf étkezései körül

Tamás Ágnes
*Sajtószabadság és sajtóirányítás élclapokbeli megítélése
a kiegyezés első éveiben (1867–1868)*

Matolcsi Réka
Egy 1903-as királysértési sajtóper tanulságai

Szabó Róbert
Az első világháborús katona-tanulók iskolai kedvezményei

.....

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

2021 | 1.
LXIII. ÉVFOLYAM | SZÁM

.....

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

HU ISSN 0040-9634

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató
Nyomdai előkészítés:
Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
Tudományos információs témacsoport
Vezető: Kovács Éva
Tördelőszerkesztő: Zsigmondné Balázs Ildikó
Nyomdai munkák: Krónikás Bt., Biatorbágy

TARTALOMJEGYZÉK

LXIII. évfolyam, 2021. 1. szám

TANULMÁNYOK

- Csákó Judit • Az *Altaichi Évkönyv* és a magyar krónikás hagyomány.
Megjegyzések egy historiográfiai vita margójára 5
- B. Halász Éva • A békebírság 25
- Gömöri György • Téves adatok 17. századi síremlékeken.
Serédi Zsuzsánna és Zrínyi Ilona sírköve 43
- Vigh Barbara • Vizsgálatok Széchenyi István gróf étkezései körül 49
- Tamás Ágnes • Sajtószabadság és sajtóirányítás élclapokbeli megítélése
a kiegyezés első éveiben (1867–1868) 75
- Matolcsi Réka • „A király igazsága és a nemzet igazsága”.
Egy 1903-as királlysértési sajtóper tanulságai 99
- Szabó Róbert • Hadiérettségi, hadibizonyítvány. Az első világháborús
katona-tanulók iskolai kedvezményei 119

MÉRLEG

- Csorba László • „Hadd reméljük, hogy bölcsességük megszilárdítja azt,
amit türelmük és hazaszeretetük elért...” Frank Tibor új könyve
a kiegyezés angliai visszhangjáról 137

MEGEMLÉKEZÉS

- Szarka László • Tilkovszky Loránt (1927–2021) 147
- Pritz Pál • Vida István (1940–2020) 151

TÉVES ADATOK 17. SZÁZADI SÍREMLÉKEKEN Serédi Zsuzsánna és Zrínyi Ilona sírköve

GÖMÖRI GYÖRGY

FALSE INFORMATION ON SEVENTEENTH-CENTURY TOMBSTONES
The Tombstones of Zsuzsánna Serédi and Ilona Zrínyi

The paper corrects two false pieces of information, both of which can be found on old tombstones. One of them is the tombstone of Mrs. Ostrogorski, Zsuzsánna Serédi (d. 1596) at Tarnów, the other belongs to Ilona Zrínyi, who died in 1703. The father of Zsuzsánna Serédi was not György but Gáspár (II.) Serédi, and her guardian was András Balassi. Ilona Zrínyi died as the wife of Imre Thököly, who was eight years younger than her, in Turkish exile, and a false date was written on her tombstone, first kept by the Jesuits of Galata, and later transferred to Kassa [Košice], which made her appear several years older. The paper's conclusion regarding Zrínyi builds to a great extent upon the evidence recently revealed by Hungarian historians.

Keywords: András and Bálint Balassi, Serédi family, Janusz Ostrogski, Zastawski, Tarnów, Ilona Zrínyi, Imre Thököly, János Komáromi, Izmit

Két olyan síremlékről lesz szó ebben a tanulmányban, amelyek adatai nem felelnek meg a valóságnak. Különös módon a két síremléknek, amelyeket jó nyolcvan év választ el egymástól, vannak közös vonásai: mindkettő főrangú magyar hölgyről állít téves adatot, ami az illető hölgyek életkorát illeti – nyíltan vagy implikációjában –, pontosan hét évvel öregbíti mindkettőjüket. Ami megint csak közös, az a sírok helyét illeti: egyik sincs magyar földön, az elsőt a lengyelországi Tarnów városában, a másodikat eredetileg Isztambul „keresztény” negyedében, Galatában állították fel.

Az elsöre Balassi-kutatásaim során bukkantam rá. A *Kortárs* című folyóirat 2019/10. számában jelent meg talán merész, de mindeddig meg nem cáfolt kísérletem Balassi Bálint lengyelországi szerelmes partnerének, „Céliának” azonosítására.¹ Abból indultam ki, hogy egy verset papírra vethetett a költő más nyelvű műzsájának, de egy egész versciklust csakis magyar imádottjának, illetve feltételezett szeretőjének írhatott. Különféle meg-gondolások alapján szerelmét és talán szeretőjét Serédi Zsuzsánnával, Janusz Ostrogski herceg feleségével azonosítottam, aki mellesleg Balassi András mostohalánya, vagyis Bálint nem vér szerinti unokahúga volt. Erre a viszonyra nincs közvetlen bizonyítékom, mert nagyon kevés adattal rendelkezünk Ostrogski fiatal feleségét illetően, de ha kiderülne,

Gömöri György, *irodalomtörténész, nyugdíjas.*

¹ Gömöri György: Balassi Krakkóban. Kísérlet a Célia-rejtély megoldására. *Kortárs* (2019) 10. sz. 71–75.

hogy 1590 tavaszán Krakkóban vagy Tarnóuban tartózkodott – az utóbbi mellett, Wiewiórkában Ostrogskiéknak kastélyuk is volt –, hipotézisem jelentős megerősítést nyerne.

Mindenesetre Ostrogskiné Serédi Zsuzsánna, Serédi (II.) Gáspár lánya nem sokkal élte túl Balassit. A költő 1594 májusában, Zsuzsánna pedig – Losonczi Annához, „Júliához” hasonlóan – 1596 nyarán hunyt el valószínűleg gyors lefolyású betegségben.² Zsuzsánna két lányt szült hercegi párjának: az elsőt, Eleonórát minden valószínűség szerint 1583-ban, a másodikat, Eufrozynát, azaz Fruzsínát, valamikor 1589 és 1591 között. (A lengyel szakirodalom teljesen bizonytalan a lányok életkorát illetően, erre csak házassági évük visszszámolásával lehet következtetni).³ Mivel Balassi Bálint 1589 novemberétől tartózkodott Krakkóban, a fenti dátumok érdekes újabb hipotézisekre nyújthatnak alkalmat, ám ezek az alábbiakban nem foglalkozom.

Serédi Zsuzsánna síremlékén található a fentebb említett első téves adat. Magát a tarnóvi katedrálisban elhelyezett síremléket nehéz datálni, mert azt felállíthatták néhány évvel az első Ostrogski-feleség elhunytja után, még a háromszor nősült Janusz Ostrogski életében (ő 1620-ban halt meg), például a lányörökösök számára fontos hitbizomány 1609-es bejegyzését követően. Mindenesetre első írásos nyoma a 17. század közepéről való, Szymon Starowolski óriási sírfelirat-gyűjteményéből, az 1655-ben kinyomtatott Monumenta Sarmatarumból.⁴ Ennek 645. lapján tizenkét soros latin vers (szerzője, úgy hisszük, maga Starowolski) gyászolja Serédi Zsuzsánát, aki „nagy dicsőségű házból” született, majd teljes egészében közli a Janusz herceg lányai által megfogalmazott latin sírfeliratot. Szövegének egy fontos részét alább közöljük:

„Illustrissimae Dominae, D. SUSANNAE SEREDI, Illustrissimi ac Magnifici Domini, D.Georgij Seredi filiae, ac Gaspari Seredi, Regni Hungariae Generalis Capitanei, Palatinatus Transylvaniae Gubernatoris, haeredis in Makouica...” – ahol a „Makowica” szó után a sírfelirat még kilenc várat, illetve helységet sorol fel, ezek mind Serédi Gáspár birtokában voltak, lengyeles, téves átírással megadva: „Regac, Bystryca, de Brecim, Kewest, Santhow, Tala, Sandzirod, Bezetic és Rudomir...”⁵

Kiemeltem a félmondatot, hiszen ahogy korábban írtam, Zsuzsánna Serédi (II.) Gáspár leánya volt, nem pedig Györgyé, aki jóval Zsuzsánna születése előtt, 1557-ben meghalt és szép síremléket kapott Bártfán.⁶ De a tarnóvi sírfelirat egyáltalán nem említi Serédi

² Enrico Caetano kardinális 1596. szeptember 2-án engedélyezte Janusz Ostrogski lányainak, hogy a tarnóvi székesegyházban misét, minden valószínűség szerint gyászmisét mondassanak anyjuk lelki üdvösségéért. Az információért köszönet illeti Krzysztof Moskal tarnóvi helytörténészt.

³ A 16–17. században a főúri leányokat 14–18 éves koruk között adták férjhez Lengyelországban csakúgy, mint Magyarországon. Maga Serédi Zsuzsánna 16 és fél éves volt, amikor hozzáment Janusz Ostrogskihoz, Balassi Anna, Bálint húga pedig 14 évesen Paczoth Ferenchez. Az Ostrogski lányok közül Eleonórát 1601-ben (17 és fél-18 évesen), Eufrozynát pedig 1607-ben adták férjhez, tehát utóbbi 1589 és 1593 között született, de 1589-nél aligha korábban. Mivel Fruzsina névnapja január elsejére esik, a legvalószínűbbnek az látszik, hogy a kisebbik Ostrogski lány 1590. vagy 1591. január elején született.

⁴ Szymon Starowolski: *Monumenta Sarmatorum, Viam universae carnis ingressorum*. Cracoviae, 1655. 645.

⁵ Uo. Nehezen azonosítható a „de Brecim”, talán „Debrecen” átírása.

⁶ Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. I–XII. [XIII.] Pest, 1857–1868. X. 151. [Serédy család]; A Serédyekről készült leszármazási táblát lásd Lukinich Imre: *A Podmanini Podmaniczky család oklevéltára*. I–V. Bp., 1937–1943. V. (1556–1641) 550.

György tetteit, illetve címeit, tehát nyilvánvaló, hogy valakik összekeverték az apát a nagybácsival, aki valóban fontos alakja volt a korabeli Magyarországnak. Egyébként magának az apának, Serédi (II.) Gáspárnak is – aki szintén csak pár hónappal élte túl lánya, Zsuzsánna születését – van egy, a Györgyénél szerényebb síremléke a Zboró és Makowica közötti úton, amit éppen 1590 júniusában újítottatott fel Serédi Zsuzsánna.⁷ Makowica vára az ő hozománya volt, Balassi András adta át neki, amikor gyámlányaként hozzámert 1582-ben Ostrogskihoz.

A tarnóvi síremléken Ostrogskiné kora jól szerepel: ő az az asszony, aki „nonsolum Nobilitate generis, sed etiam specimine virtutum suarum excellentissimae morte immature sublata est”, vagyis fiatalon, XXX, tehát harmincéves korában mondott búcsút a világnak. Ezért tévedett a 19. és 20. századi lengyel szakirodalom, amikor elfogadta a síremlék második sorának állítását arról, hogy ki volt Serédi Zsuzsánna édesapja, noha az ellentmondás teljesen világos, nem kell hozzá a magyar források ismerete.⁸ Tulajdonképpen csak azt kellene kibogoznunk, ki volt a felelős ezért a nyilvánvaló hibáért, Janusz herceg, vagy a két lánya, akik közül, fiúörökös nem lévén, a kisebbik örökölte az óriási Ostrogski birtokot? Janusz Ostrogski 1609-ben, első fiának halála után hozta létre a hitbizományt [lengyelül: ordynacja], ami által lányai is örökölhették vagyonát. Nem tudjuk, hogy a Serédi lányok mikor döntöttek a síremlékről, de egész biztosan Janusz életében, mert a herceg síremlékén már 1612-ben elkezdett dolgozni egy Jan Pfister nevű építész.⁹ Janusz Ostrogski természetesen tudta, ki volt első feleségének édesapja. Lehet, hogy látta Bártfán Serédi György sírfeliratát, amiből kitűnik, hogy azt a síremléket György lengyel özvegye, Katarzyna Buczyńska állíttatta 1557. április 23-án, és biztosan tudott a Makowica melletti Serédi (II.) Gáspár-féle síremlékről is. Buczyńska, magyar férjének halála után, a nála jóval fiatalabb Olbracht Łaski felesége lett, tehát elvben a hírhedt kalandor Łaski is igényt tarthatott volna a hajdani Serédi-birtokra, ha Zsuzsánna valóban Serédi György lánya lett volna. Nagy Iván szerint Zsuzsánnának volt egy korán elhunyt, György nevű

⁷ Balassi Bálint összes művei. I–II. Összeáll. Eckhardt Sándor. Bp., 1955. II. 150. Serédy (II.) Gáspár halálát 1566-ra teszi és a síremlék felállítását említi Tóth Sándor: *Sáros vármegye monográfiája*. I–III. Bp., 1909–1912. II. 274. A síremlék leírását lásd Beszámoló Kubinyi Ferencz „Zboró és műemlékei történeti és helyirati tekintetben” című művéről. *Budapesti Szemle* 4 (1866) 371.

⁸ Jóllehet már a lengyel szakirodalomban is van egy említés a zborói síremlékről: Dr. Eugeniusz Janota: *Bardyjów Historyczny-Topograficzny Opis Miasta i Okolicy, Osobne Odbicie z XXIX Tomu Rocznika Towarzystwa Narodowego Bardyjowskich*. Kraków, 1862. 84. Az apa kiletét egyértelműen bizonyítja két perirat: 1571-ben, egy birtokper ügyében I. Miksa által kiadott oklevélben Borbálát és Zsuzsánnát is említik: „... generosarum puellarum Barbarae et Susannae, filiarum eiusdem dominae Annae Meroy ex magnifico condam Casparo Seredy iunioris, priori domino et marito suo susceptarum...” Lukinich: *A Podmanini Podmaniczky*, V. 470., valamint Serédy Zsuzsánna Makowica birtoklásáért folyó peres ügyében 1588-ban megemlíti apját, az elhunyt ifjabb Serédy (II.) Gáspárt, és annak testvérét, a szintén néhai Györgyöt: „... generosam et magnificam dominam Susannam Seredy, consortem illustris domini Janusy ducis de Ozhrog, filiam vero magnifici quondam Casparis Seredy iunioris, in quam magnifico olim Georgio de Seredy e vivis sublato per adeptionem castri Makowicza pertinentiarumque suarum [...] causa eadem est devoluta...” Lukinich: *A Podmanini Podmaniczky*, V. 550.

⁹ Pfister 1610-ben költözött Lengyelországba, először a Sieniawski családnak dolgozott. Piotr Krakowski: *Pomnik nagrobny Ks. Ostrogskich*. In: *Studia Renesansowe*. II. Ed. Michała Walickiego. Wrocław, 1957. 284.

testvére.¹⁰ Lehet, hogy vele keverték össze Serédi Miklós fiát, Gáspárt? Serédi (II.) Gáspár-ról nagyon keveset tudni, ő – nagybátyjával, az 1550-ben elhunyt Serédy (I.) Gáspárral ellentétben – nem játszott fontosabb szerepet sem a lengyel, sem a magyar politikában. Elképzelhető tehát, hogy a névtévesztés mögött vagy a két Ostrogski lány, vagy még inkább a kisebbik lány, Eufrozyna férje (1607-től), az 1629-ben elhunyt Aleksander Zasławski herceg áll, akinek a fia fel is vette az Ostrogski-Zasławski nevet és aki még az 1620-as években is levelezésben állt Balassi Zsigmonddal és annak örököseivel.¹¹ Az eddigi lengyel szakirodalom többsége nem vette figyelembe sem a magyar forrásokat, sem a Sanguszko-levéltár idevonatkozó adatait, illetve, hogy az ugyancsak a síremléken található Mezey-címert leíró vers alapján („Trina sagitta lupi dentes pelicanus amandus./Stemmata sunt stirpis clara Susannae tuae...” nem keresték vissza, valójában kitől örökölte az itt megörökített Zsuzsanna asszony családi címerét.¹² (Saját és első felesége síremlékének gondozására egyébként Janusz Ostrogski nagyobb összeget hagyott hátra, így azt utódai, illetve a tarnóvi hatóságok kétszer-háromszor fel tudták újíttatni, először 1751 körül, utoljára pedig 1891-ben.¹³)

A második síremléket 1703-ban emelték. A magyar történelemben jeles szerepet játszó Zrínyi Ilona síremlékéről van szó, aki első férjének, I. Rákóczi Ferencnek a halála után hat évvel, 1682 nyarán Thököly Imre fejedelem felesége lett.¹⁴ Ezt a tényt a Habsburg-párti és a Habsburg-ellenes kortársak különféle módokon kommentálták, a kor legjobb magyar költője, Gyöngyösi István hosszú költeményben ünnepelte.¹⁵ Miután férjét a törökök 1685-ben Váradon egy időre fogságba vetették és a kuruc mozgalom összeomlott, Zrínyi Ilona még két évig védte Munkács várát Caraffa tábornok ellenében, és ez a cselekedete, főleg a francia tudósításoknak köszönhetően, egész Európában ismertté tette. Munkács feladása után nem sokáig volt császári fogságban, mert amikor Thököly Imre betört Erdélybe és 1690-ben megnyerte a zernyesti csatát, sikerült feleségét „kicserélnie” egy foglyul ejtett Habsburg-tábornokért és egy ezredesért.¹⁶ Ezek után Ilona törökországi emigrációban élt férjével, 1701-ig Iztambulban, utána pedig, egy Nicomedia [Izmit] melletti „szép majorságban”.¹⁷ Ismerjük halálának pontos időpontját is (1703. február 18.). Ami azonban születésének dátumát illeti, e tekintetben a szakirodalom több mint kétszáz éven át rossz

¹⁰ Nagy: *Magyarország családai*, X. 151. Vö. a Serédyekről készült leszármazási táblával. Lukinich: *A Podmanini Podmaniczky család*, V. 550.

¹¹ Archiwum Państwowe na Wawelu (Krakkó) Sanguszko rkps. 75. T.1-4. Regest Papierow Weg(i)erskich. 1723.

¹² Nagy: *Magyarország családai*, VII. kötetében megadja a Mérey család címerét. Lásd ennek latin nyelvű leírását a tarnóvi síremléken: Krakowski: *Pomnik nagrobny*, 268.

¹³ Uo. 284.

¹⁴ Nagy László: *„Nem jöttünk égi hadak-útján...” Vázlatok és tanulmányok a XVII. századi kurucokról*. Bp., 1982. (Elvek és utak) 131.

¹⁵ Vö. Gyöngyösi István: *Thököly Imre és Zrínyi Ilona házassága, Palinódia (Kesergő Nimfa)*. [Szerk. Jankovics József.] Bp., 2000. (Régi Magyar Könyvtár Források 11.)

¹⁶ Ezek Heissler tábornok és Doria ezredes voltak. Nagy: *Nem jöttünk*, 143.

¹⁷ Egy ismeretlen szerző leírásában mintegy tíz év korkülönbséget tételezett fel a házastársak között. Erre lásd Tóth Ferenc: „Tcheli grófnál tett látogatásaimról”. Ismeretlen beszámoló Thököly Imre és Zrínyi Ilona törökországi tartózkodásáról. *Hadtörténelmi Közlemények* 133 (2020) 1008–1019.

adatot ismételtetett, nevezetesen azt, hogy elhunytakor Zrínyi Ilona már hatvanesztendő lett volna, vagyis 1643-ban született.

Ez a tévedés arra a sírfeliratra megy vissza, amelyet Komáromi János, Thököly titkára készíttetett, amikor Zrínyi Ilonát a galatai jezsuiták kisebbik templomában végső nyughelyére helyezték. Később egyébként ugyanebbe a szarkofágba temették fia, II. Rákóczi Ferenc csontjait is. A titkár Zrínyi Ilona halálának időpontját sem egész pontosan adta meg (17-ét írt 18-a helyett), az elhunyról pedig római számokkal azt írta, hogy hatvanévesen („Aetatis LX”) hunyt el. Ezt Horváth Mihály és utána számos történész kritika nélkül elfogadta, bár számos tény szól az akkori ismeretek szerint is ellene, mai forrásaink alapján pedig ez a dátum tarthatatlan. Erre először Nagy László figyelte fel, aki részletes tanulmányban foglalkozott a tévedéssel. Nagy László a sírkő leírását a genealógus Nagy Iván alapján adta meg könyvében, aki egyébként szintén a sírkő szövegének másolatára támaszkodott.¹⁸ Ennél fontosabbak azok az érvek, amelyeket Nagy László már 1982-ben felsorolt. Ezek közül itt csak egyet érdemes kiemelni: emigrációja során 1694-ben Zrínyi Ilonának egészséges lánygyermekke született. Ezt a tényt Thököly Imre pontosan vezetett naplója közli,¹⁹ de nem fűz hozzá különösebb kommentárt. Ha Zrínyi Ilona 1643-ban született volna, akkor lánya születésekor már túl lett volna ötvenedik életévén, ami akkor is, most is különleges biológiai eseménynek, ha nem „csodának” minősülne. Ha viszont a sírkövön megadottnál számos évvel később született, akkor a szülésre még alkalma nyílhatott ennek a rendkívüli asszonynak.

Egy újabb, nagyon informatív tanulmányból azt is megtudjuk, hogy Thökölyék utolsó gyermeke, aki még kicsiny korában elhunyt, a Zsuzsi névre hallgatott. A névadás ötletét talán I. Rákóczi György felesége, Lorántffy Zsuzsanna neve szolgáltatta.²⁰ Sajátos módon erről az 1694-es szülésről nem tud a legtöbb népszerű Zrínyi Ilona-életrajz sem, vagy azért, mert szerzője nem ismeri a szakirodalmat, vagy mert még mindig hitelt ad a rossz, 1643-as születési dátumnak. Ezt olvashatjuk a múlt századi Magyar életrajzi lexikonban is.²¹ Mert bár korábban nem tudhattuk teljes biztonsággal Zrínyi Ilona születési évét – ami, akkori becslésünk szerint eshetett 1649 és 1652 közé²² – annyit már tudtunk, hogy Munkács hős védője nem 14, hanem csak hét, vagy a legrosszabb esetben kilenc évvel volt idősebb Thököly Imrénél. Szerintem (és ebben majdnem egyetértek Nagy Lászlóval) csak nyolc évvel, amit a sírkövön a római betűk elírása okozott.

Más szóval, míg Ostrogskiné Serédi Zsuzsanna esetében, úgy gondolom, tudatos hamisításról van szó, Zrínyi Ilona esetében csak egy félreértésről, illetve félreírásról. Thököly

¹⁸ Nagy: *Nem jöttünk*, 117–118.

¹⁹ Uo. 144., 430.

²⁰ Mészáros Kálmán – Seres István: Zrínyi Ilona. *Rubicon* (2014) 2. sz. 1–12. A szerzők állást foglalnak Zrínyi Ilona későbbi születési dátuma mellett.

²¹ A *Magyar Életrajzi Lexikon* szócikkének [Jeki Gabriella] első mondata: „Zrínyi Ilona 1643-ban született az ozalyi várban”. (Vö. <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>. Legutóbbi megtekintés: 2021. január 18.) Mentségére legyen mondva, hogy az egyébként megbízható történész Várkonyi Gábor is elfogadta a 14 év korkülönbséget. Vö. Várkonyi Gábor: Házasság és nyilvánosság a 17. századi Magyarországon – a társadalmi tér vizsgálata. *Századok* 153 (2019) 258.

²² Pirnát Antal szócikkében 1650 körülre teszi Zrínyi Ilona születési évét. *Új magyar irodalmi lexikon*. I–III. Főszerk. Péter László. Bp., 1994. III. 2319.

Imre, aki 1657. szeptember 25-én született és két évvel felesége után hunyt el, nem mehetett, – ugyanis török kényszerlakhelyét nem hagyhatta el – és már túl beteg is volt ahhoz, hogy ellátogasson Galatába, tehát sohasem látta a szóban forgó síremléket. Komáromi, ha jelen volt 1703. március 10-én a koporsó elhelyezésénél Galatában,²³ láthatta, de talán nem vette észre; ha pedig észrevette, akkor nem jelentette, amikor visszatért Izmitbe Thökölyhez. Mivel római számot használt, lehet, hogy „LIV”-et írt a sírkőre, amely esetben, ha az egyes szám jobbra dőlt vagy összerosódott a latin ötössel, azt esetleg lehetett „X”-nek olvasni. (Egy másik lehetőség lenne a talán Thököly által sugallt 1650-es évszám, ahol az „LV” alsó része lett meghosszabítva „LX”). A kőfaragót aligha érdekelte, milyen számot vés fel a sírkőre, ő teljesítette Komáromi megbízását, a galatai jezsuiták sem nagyon törődhettek a pontos évszámmal. De időközben, szerencsés módon, 2020-ban bukant fel egy korabeli, eredetileg horvát nyelvű szöveg, ami eloszlatta eddigi kétségeinket. A Zrínyi Ilona nagyapja, Frangepán Farkas által írt feljegyzést Végh Ferenc találta meg és idézi Zrínyi Péterről szóló tanulmánya lábjegyzetében.²⁴ Ez az adat egyértelmű bizonyíték arra, hogy Zrínyi Ilona 1649. március 20-án született.

Egy félreértés folytán lett tehát Zrínyi Ilonából második férjénél állítólag 14 évvel idősebb asszony, így kellett évszázadokig várnia, hogy Nagy László, majd utána a fiatalabb történészek és velük együtt jómagam (a történelmet is kutató filológus) a korkülönbséget majdnem a felére, mintegy nyolc évre javítsák. Ami azért is érdekes, mert Ilonának egyetlen öccse és két húga volt, és ha öccse, János csak 1653-ban született, akkor Zrínyi Pétereknek, amikor végre elkezdték a családgyarapítást, a lányok után még négy évig kellett várniuk egy fiúra, aki tovább viszi a családnevet. Más kérdés, hogy ez a családnév vörös posztó maradt a Habsburg-dinasztia szemében, s ez okozta végül Zrínyi János szomorú, tragikus sorsát.

²³ Mészáros–Seres: Zrínyi Ilona, 12.

²⁴ Végh Ferenc: A „Magyar Mars” árnyékában? Az ismeretlen Zrínyi Péter. *Hadtörténelmi Közlemények* 133 (2020) 818. 129. j.

Az egyes számok megvásárolhatóak, illetve megrendelhetőek:

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4., B épület 4.44-es iroda
Telefon: +36-1-224-6700/4624, 4626-os mellék
E-mail: bardi.erezsebet@abtk.hu, terjesztes@abtk.hu

Penna Bölcész Könyvesbolt
(hétköznapokon, 13 és 17 óra között)
1053 Budapest, Magyar u. 40.
Telefon: +36-30-203-1769
E-mail: info@pennakonyvesbolt.hu

A folyóirat teljes évfolyama előfizethető bármely hírlapkézbesítő
postahivatalnál.

Ára: 1000 Ft
Előfizetőknek: 850 Ft

